

Hvad skal læreren kunne?

– Ny nordisk kompetencebeskrivelse for lærere sætter fokus på undervisningen i den grundlæggende litteracitet for tosprogede voksne

Gruppen af voksne kursister i undervisningen i grundlæggende litteracitet udgør 7-8 % af kursisterne i den kommunale danskundervisning for voksne udlændinge.

I de fleste nordiske lande er der kun meget få formelle krav til lærerkompetencer og meget få bekendtgørelser, vejledninger og studieplaner for læreruddannelser, der er rettet mod undervisningen i den grundlæggende litteracitet for voksne. Det har også vist sig, at der i flere nordiske lande kun i begrænset omfang kræves særlige, formelle kvalifikationer for at undervise i andetsprogsundervisningen for voksne. Dette er påvist i undersøgelser af Nordisk Alfaråd, som er et ekspertnetværk under Nordisk Netværk for Voksnes Læring (NVL) og Nordisk Ministerråd (Alfarådet 2007, 2009, 2012). På denne baggrund har Alfarådet igangsat et udviklingsarbejde med at beskrive de specifikke lærerkompetencer, som kræves for at løfte denne ofte komplicerede undervisningsopgave. Udkastet til kompetencebeskrivelsen har været drøftet med områdets lærere, blandt andet på en nordisk konference i Sandefjord i Norge i 2012. Den færdige kompetencebeskrivelse er udsendt på engelsk og svensk i 2013.

Kompetencebeskrivelsen begynder med et stilfærdigt opgør med selve den almindeligt anvendte lærerkategori »alfabetiseringslærere«, som Alfarådet anser for alt for begrænset, eftersom det professi-

---

PETER VILLADS VEDEL

Pædagogisk konsulent

Undervisningsministeriet, Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen, koordinator af Nordisk Alfaråd

Peter.Villads.Vedel@ktst.dk

onelle indholdsområde, som skal beherskes, er mere omfattende end at undervise på det første litteracitetsniveau i færdighederne i læsning og skrivning. Derfor bør betegnelsen ændres til lærere i grundlæggende litteracitet for voksne med andre modersmål end majoritetsmodersmålene i Norden. Alfarådet lægger af de samme grunde også distance til betegnelsen »alfabetiseringsundervisning« og forenlår betegnelsen »undervisning i den grundlæggende litteracitet«.

Synet på deltagere og undervisningen

Et større arntag bliver taget med hele synet på kursisterne. Det skyldes, at de fleste officielle betegnelser for målgruppen er »kursister med ingen eller meget mangelfuld skolegang«, som måske kan resultere i et mangelsyn i sprogbrugen om kursisterne, som derudover også beskrives som »ægte eller latinske analfabeter fra ikke-vestlige lande«. Det understreges derfor i kompetencebeskrivelsen, at de voksne deltagere, som lærerne skal møde i denne type begynderundervisning, alle direkte eller indirekte har erfaringer med skriftrelateret praksis. Det er derfor oplagt, at undervisningen tager udgangspunkt i de ressourcer, deltagerne allerede har tilegnet sig, og bygger videre på deres livserfaringer. Samtidig er det også vigtigt, at lærerne integrerer hverdagens og arbejdslivets domæner, når man forbereder deltagerne på at møde de nye sproglige og kommunikative udfordringer. Kompetencebeskrivelsen betoner et næsten værdibaseret syn på undervisningen gennem principper som 1) Gensidig respekt mellem lærer/undervisning og kursist, 2) Meningsfuldhed og anvendelighed og 3) Kursisternes deltagelse og eget ansvar for læreprocessen. Den gensidige respekt mellem lærer/underviser og kursisten kan bl.a. vise sig ved at støtte anvendelsen og udviklingen af den lærendes samlede sproglige ressourcer, herunder kursistens modersmål i læse- og skriveudviklingen. Meningsfuldheden og anvendeligheden gælder både undervisningens indhold og udformning og valg af undervisningsmaterialer, så det påvirker og påvirkes af deltagerens aktuelle og ønskede livssituation. Kursisternes deltagelse og ansvar i læreprocessen øger den lærendes motivation engagement og forstærker selvfølelsen som voksenstuderende.

De seks kompetenceområder

Alfarådet har beskrevet seks kompetenceområder, der skal opfattes som nødvendige og specialiserede for underviseren i den grundlæggende litteracitet. De beskrevne kompetencer forudsætter en pædagogisk/didaktisk grundkompetence og grundlæggende kundskaber

i andetsprogsindlæring og andetsprogs pædagogik. De seks kompetenceområder er:

1. Litteracitet i et globalt og individuelt perspektiv
2. Voksnes formelle læring i et kreativt og kritisk læringsmiljø
3. Materialer for voksne kursister
4. Undervisning i mundtlig kommunikativ kompetence uden skriftstøtte
5. Grundlæggende læse- og skrivekompetence
6. Grundlæggende hverdagsmatematik.

I kompetencebeskrivelsen består lærerkompetencerne af både viden og færdigheder/handlinger, og beskrivelsen skelner mellem, hvad læreren skal vide om noget, og hvad læreren skal kunne omsætte til praksis.

F.eks. indeholder lærerkompetencen »Voksnes formelle læring i et kreativt og kritisk læringsmiljø« en beskrivelse af viden om voksnes læring og deltagernes sociale, kulturelle og sproglige baggrund. Der bliver også nævnt kendskab til kursisternes møde med tekster i hverdagen, og kundskaber og viden om hvordan man analyserer kursisternes litteracitetsudvikling og udarbejder tilpassede undervisningsmål i samarbejde med kursisterne.

Disse kundskaber skal læreren kunne omsætte til praktiske færdigheder og handlinger. Læreren skal kunne skabe et voksenpædagogisk undervisningsmiljø og anvende voksenpædagogiske undervisningsmetoder. Læreren skal kunne samarbejde med tolk, modersmåls lærere og andre med kursistens modersmål for at understøtte læreprocessen, og læreren skal støtte kursisten i at anvende færdigheder på sit modersmål som støtte for indlæringen af det nye sprog. Desuden skal læreren kunne omsætte kursisternes behov og ønsker til undervisningsmål og gøre undervisningens mål konkrete og forståelige for kursisterne. Endvidere skal læreren anvende metoder, der gør det muligt for kursisterne at tage aktivt del i undervisningen og bidrage med deres personlige erfaringer. Endelig skal læreren kunne opbygge et fælles metasprog med kursisterne for at kunne drøfte undervisning og læring med kursisterne, og læreren skal kunne evaluere sin egen undervisning, metode og materialer og kursisternes udbytte.

Behov for ny efter-og videreuddannelse

Alfarådets beskrivelse af lærerkompetencer skal anvendes i kommende efter- og videreuddannelse af lærere i den grundlæggende litteracitetsundervisning i de nordiske lande og vil i Danmark også indgå

i ministeriets efteruddannelsesstilbud i 2014 for undervisere ved danskuddannelserne for voksne udlændinge. Behovet for en egentlig efter- og videreuddannelse bliver også synliggjort gennem nye rapporter fra 2013. I en ny undersøgelse af lærernes efteruddannelse i danskuddannelserne for voksne udlændinge, som Danmarks Evalueringsinstitut EVA har gennemført, nævnes efteruddannelse i »alfabetisering« som det mest efterlyste efteruddannelsesønske, kun overgået af udtaleundervisning, der også opleves som stadig udfordrende for lærerne.

Også fra en helt anden kant bliver der peget på området. I den nyeste PIAAC (Programme for the International Assessment of Adult Competence) (2013), som er en OECD-undersøgelse af voksnes færdigheder inden for læsning, regning og problemløsning i it, påpeges det, at i Danmark – og i de øvrige nordiske lande – er færdighederne i læsning klart lavere blandt ikke-vestlige indvandrere end blandt indvandrere med europæisk baggrund og personer med f.eks. dansk oprindelse. PIAAC begrundet færdighederne i denne gruppe med svag skolebaggrund og dårlige læsekompetencer.

Som det fremgår, er der således vigtige grunde til at igangsætte nye og fremadrettede indsatser inden for undervisningen i den grundlæggende litteracitet inden for dansk – og de andre nordiske sprog – for voksne.

Litteratur

- Alfarådet. *Kortlægning af alfabetiseringsundervisning i Norden 2007 og 2009*. <http://www.nordvux.net/page/id/756/title/kartlegningavalfabetiseringinorden>
- Alfarådet. *Kortlægning af alfabetiseringsundervisning 2012*. <http://old.nordvux.net/page/1505/nordiskkonferens-2012tabeller.htm>
- Christensen, L. og Franker, Q. (2013). *Kompetensbeskrivning av lärare i grundläggande litteracitet för vuxna med andre modersmål än de nordiska*. <http://www.nordvux.net/content/id/1232/kompetensbeskrivning-av-larare-i-grundlaggande-litteracitet-for-vuxna-med-andra-modersmal-an-de-nordiska>
Udgivet af Det Nordiske Alfaråd og NVL, Nordisk nätverk för vuxnas lärande.
- EVA. Danmarks Evalueringsinstitut (2013). *Evaluering af efteruddannelsesprogrammet for lærere ved danskuddannelserne*.
- PIAAC: <http://uvm.dk/Uddannelser/Uddannelser-til-voksne/>
Internationale-aktiviteter-inden-for-voksenuddannelserne/PIAAC
- Rosdahl, A., Fridberg, T., Jakobsen, V., og Jørgensen, M. (2013). *Færdigheder i læsning, regning og problemløsning med it i Danmark*. SFI. Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.